

ŽIVOTNÉ JUBILEUM PROFESORA PAVLA MATERNU

Prof. PhDr. Pavel Materna, CSc., jeden zo zahraničných členov redakčnej rady nášho časopisu, sa nedávno dožil významného životného jubilea - neuveriteľnej sedemdesiatky. Pre nás, jeho priateľov a kolegov na Slovensku, je to milá príležitosť pripojiť sa ku gratulantom, ktorí mu prajú do nasledujúcich rokov všetko najlepšie.

Náš jubilant sa narodil 21. apríla 1930 v Hněvkoviciach. Po maturite v roku 1949 začal študovať odbor filozofia - psychológia na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe, ktorú absolvoval v roku 1953. O logiku sa začal zaujímať veľmi skoro. V rámci tejto disciplíny už roku 1957 získal vedeckú hodnosť kandidáta vied. Po ukončení základnej vojenskej služby začal učiť logiku a filozofiu na Vojenskej politickej akadémii a od roku 1965 pracoval ako odborný asistent na Filozofickej fakulte brnenskej univerzity, kde sa v roku 1966 habilitoval a potom tam pôsobil ako docent. Jeho osud a odbornú kariéru značne skomplikovala normalizácia. Po vylúčení z radov KSČ nemohol prednášať ani publikovať, čo mu však nebránilo pôsobiť ako súkromný konzultant a prednášateľ logiky, ktorý ochotne a nezištne poskytoval svoje znalosti záujemcom z radov študentov, filozofov i kolegom z iných odborov. Bolo to obdobie intenzívnej, často pololegálnej a niekedy celkom anonymnej spolupráce s jazykovedcami a odborníkmi v oblasti computer science. V tom čase sa jeho pozornosť sústredila na práce jedného z najvýznamnejších českých logikov Pavla Tichého, ktorý žil ako emigrant a vysokoškolský profesor v Dunedíne na Novom Zélande a už začiatkom sedemdesiatych rokov začal rozvíjať veľmi originálny systém intenzionálnej logiky a sémantiky. Tichého názory mali na ďalší odborný vývin a orientáciu P. Maternu rozhodujúci vplyv: poznačili takmer všetky jeho práce, ktoré napísal v ďalších rokoch. K odkazu P. Tichého sa P. Materna hrdo hlási dodnes. Keďže o intenzionálnu logiku a sémantiku Pavla Tichého sa veľmi zaujímal aj jeden z autorov tohto medailónu, treba dodať, že spoločný záujem čoskoro viedol k pozoruhodnej česko-slovenskej spolupráci, rozvíjanej jednak v podobe korešpondencie (na ktorej sa veľmi živo podieľal aj P. Tichý), jednak v rozmanitých diskusiách, ktoré sa konali v Brne, Bratislave, Prahe a na výletoch po slovenských horách. Počas normalizácie P. Materna venoval veľa času a energie šíreniu a propagácii Tichého transparentnej intenzionálnej logiky. Od roku 1977 pracoval v Projektovom ústave dopravných a inžinierskych stavieb, na ktorom pôsobil do roku 1989. Na tomto ústave sa zaoberal problematikou informačných systémov a pokračoval vo svojich skúmaníach v oblasti Tichého logiky. Rok 1990 znamenal pre Pavla Maternu návrat k práci vo vlastnom odbore v Ústave filozofie a sociológie ČSAV. Zároveň začal znovu pôsobiť ako docent a od roku 1991 ako profesor na Filozofickej fakulte Masarykovej univerzity v Brne. Od roku 1992 prednáša aj na univerzite vo Viedni.

Azda nebude zbytočné poznamenať, že naše osobné kontakty s Pavlom Maternom sa datujú od začiatku šesťdesiatych rokov, v ktorých sa sformovali i mnohé priateľstvá a kolegiálne vzťahy. Veľmi si vážime, že pretrvali až do dnešných dní.

Stretávali sme sa s ním pri rôznych príležitostiach, ale osobitné miesto mali v tomto smere stretnutia na seminároch a konferenciách v Čechách i na Slovensku. Iste aj on spomína na stretnutia v Bratislave, Smoleniciach, Harmónii a na ďalších miestach. Na tieto stretnutia nám zostali milé spomienky. Vzájomná spolupráca sa rozvinula najmä po vzniku Katedry logiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského roku 1962. Pavla Maternu sme poznali nielen ako významného odborníka v logike, ale aj ako citlivého a kultúrneho človeka, ktorý pozná hodnotu priateľstva. Nezabudniteľné boli aj jeho krásne klavírne vystúpenia pri večerných posedeniach.

Naším cieľom nie je vyčerpávať jeho doterajšiu vedeckú a pedagogickú prácu. Myslíme si, že so zreteľom na energiu a pracovný elán Pavla Maternu by bolo také hodnotenie predčasné. Pri tejto príležitosti chceme trochu nazrieť do jeho bibliografie a dotknúť sa aspoň niektorých stránok jeho tvorby.

Budúci členovia Katedry logiky FiF UK sa s jeho menom stretli už ako študenti v krúžku z logiky v rokoch 1958 - 1960. Spoznali ho ako spoluautora publikácie *Moderní logika*, v ktorej mal článok o definíciách. Roku 1968 vydal samostatnú prácu *Umíte logicky myslieť?* (1968), ktorá bola preložená aj do slovenčiny, takže sa s ňou mohol zoznámiť širší okruh slovenských záujemcov o logické myslenie. Z prác z prvého obdobia jeho činnosti (pred rokom 1970) treba spomenúť aj obsiahlejšiu štúdiu venovanú modernej teórii definícií *Zu einigen Fragen der modernen Definitionslehre* (1959), ďalej prácu venovanú analýze pojmu metódy *Operative Affassung der Methode* (1965), ktorá ovplyvnila aj niektoré metodologické skúmania na Slovensku, a napokon aj monografiu o povahe problémov *On Problems* (1970). Tejto problematike venoval aj niekoľko statí.

Po roku 1989 sa Pavel Materna sústredil na aplikácie Tichého transparentnej intenzionalnej logiky v oblasti analýzy prirodzeného jazyka (tu nadviazal na svoje práce zo sedemdesiatych a osemdesiatych rokov), a najmä na rozvíjanie vlastnej teórie pojmov v konceptuálnom rámci Tichého logiky. Výsledkom tohto úsilia bola jednak práca *Logická analýza prirodzeného jazyka* (1989), napísaná spolu s K. Palom a J. Zlatuškom, jednak monografie *Svět pojmu a logika* (1995) a *Concepts and Objects* (1998). Druhá z prác o pojmoch vyšla v Helsinkách a je značne prepracovanou a rozšírenou verziou po česky napísanej monografii. V týchto knihách P. Materna rozpracoval pozoruhodnú logickú teóriu pojmov, podľa ktorej pojmy sú abstraktné štruktúrované entity, svojou stavbou nápadne pripomínajúce logickú štruktúru výrazov, ktorými ich vyjadrujeme. Na exaktné vymedzenie týchto pojmov použil Tichého teóriu konštrukcií, ktorú Tichý rozvinul v monografii *The Foundations of Frege's Logic*.

Okrem uvedených monografií P. Materna je autorom desiatok zaujímavých a originálnych vedeckých štúdií. Mnohé z nich vyšli v zahraničí, napríklad v Nemecku, Poľsku a v Sovietskom zväze, a to v renomovaných medzinárodných časopisoch, akým je *Studia logica, Journal of Symbolic Logic* a iné. V tomto kontexte treba spomenúť aj jeho prekladateľský prínos. Preložil prácu A. Grzegorzcyka *Populární logika* (1957), Schaffov *Úvod do sémantiky* (1963), Tarského *Úvod do logiky*

a *metodologie deduktivních věd* (1966) a prekladateľsky náročné dielo T. Kotarbiňského *Praxeologie* (1970).

Treba oceniť aj podiel Pavla Maternu na práci redakčnej rady časopisu *Organon F.* najmä jeho nadšenú podporu projektu časopisu a účasť na jeho uvádzaní do života. Netreba azda zdôrazňovať, že sa tešíme na jeho nové štúdie na stránkach nášho časopisu.

Nezostáva nám iné, ako jubilantovi ešte raz popriať veľa zdravia, energie a sily pri plnení pracovných predsavzatí, úspechy vo vedeckej i pedagogickej práci a pri výchove novej generácie logikov a analytických filozofov na obidvoch stranách česko-slovenskej hranice. Nemôžeme mu tiež nezaželať veľa pekných chvíľ v osobnom živote. Tešíme sa na stretnutia a diskusie o jeho nových prácach a na pokračovanie dlhoročného priateľstva.

J. Viceník - P. Cmorej